

บทที่ ๕

บทบาทของสังคมกับการสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัยที่หมู่บ้านหนองขาว

การที่ประเพณีสวดพระมาลัยยังคงมีการสืบทอดอยู่ที่บ้านหนองขาวจนถึงปัจจุบัน เป็นประเด็นที่น่าสนใจ ในขณะที่สังคมอื่น ๆ ขาดการสืบทอดประเพณีนี้แล้ว แต่สังคมนี้อย่างสามารถสืบทอดประเพณีนี้ไว้ได้ แสดงว่า บ้านหนองขาวมีลักษณะเฉพาะทางสังคมที่เป็นปัจจัยสำคัญในการสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัย

ในการศึกษาบทบาทของสังคมกับการสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาวนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์ประเด็นหลัก ๓ ประเด็น คือ

๑. สังคมสืบทอดประเพณี
๒. ประเพณีรักษาวรรณกรรมและทำนองสวด
๓. กระบวนการสืบทอดทำนองสวดและประเพณีสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาว

๑. สังคมสืบทอดประเพณี

สังคมมีบทบาทในการสืบทอดประเพณี เพราะสังคมและประเพณีซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ดังที่อมรา พงศาพิชญ์ (๒๕๔๑ : ๒๕) กล่าวว่า สังคมและวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญของความเป็นมนุษย์ เป็นสองสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง สิ่งที่แยกสังคมหนึ่งว่าแตกต่างจากอีกสังคมหนึ่งก็คือวัฒนธรรม ในขณะที่เดียวกัน วัฒนธรรมก็เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมและจิตใจของมนุษย์ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ช่วยประสานและผูกมัดคนไว้ในสังคมเดียวกัน เป็นสิ่งที่ช่วยทำให้โครงสร้างของสังคมดำรงอยู่ได้ และเป็นการเสริมสร้างความผูกพันทางจิตใจของคนหลาย ๆ คนไว้ด้วยกัน

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษาวิเคราะห์ลักษณะสังคมของบ้านหนองขาว เพื่อพินิจว่า ลักษณะเฉพาะทางสังคมประการใดบ้างที่เป็นปัจจัยในการสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัย จากการศึกษาพบว่า ลักษณะเฉพาะทางสังคมที่เป็นปัจจัยในการสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาวมีดังนี้

๑. การเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ทำให้ชาวบ้านหนองขาวมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและตนเอง จึงเกิดการสืบทอดและอนุรักษ์ประเพณีของชุมชน

จากประวัติของหมู่บ้านหนองขาว จะเห็นได้ว่า บ้านหนองขาวอยู่ในจังหวัดกาญจนบุรีซึ่งเป็นหัวเมืองชายแดน โดยตั้งอยู่ในเส้นทางการเดินทัพระหว่างไทยกับพม่า ประวัติของหมู่บ้านเริ่มต้นจากสงครามในคราวเสียกรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ โดยในรัชสมัยพระบรมราชาธิราชที่ ๓ บ้านหนองขาวเป็นที่ตั้งต่อเรือของพม่านานถึง ๑ ปี เมื่อพม่าเข้าตีกรุงศรีอยุธยา ใน พ.ศ. ๒๓๑๐ บ้านหนองขาวก็ถูกเผาทำลาย ต่อมาสมัยกรุงธนบุรี ในศึกรบพม่าที่บ้านบางแก้วราชบุรี บ้านหนองขาวก็มีความสำคัญ คือ เป็นที่ตั้งค่ายรบของพระยายมราช และหลังจากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้เอกราชแล้ว ราษฎรก็มารวมตัวกันสร้างบ้านหนองขาวขึ้น จะเห็นได้ว่า ประวัติของหมู่บ้านหนองขาวเริ่มต้นด้วยสงคราม บรรพบุรุษของชาวหนองขาวได้เผชิญกับภัยสงครามมาโดยตลอด บรรพบุรุษของชาวหนองขาวเป็นนักรบ และเป็นกลุ่มชนที่มีความสามัคคี เพราะสามารถรวมตัวกันสร้างหมู่บ้านขึ้นใหม่ได้

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา (๒๓๕ : ๒๕๓๗) ศึกษาวัฒนธรรมของหมู่บ้านไทยภาคกลาง พบว่า ความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์และการสร้างชาติบ้านเมืองภายหลังสงครามไทยกับพม่าปลายสมัยกรุงศรีอยุธยานั้น มีบทบาทต่อภารกิจการตั้งชุมชนและจิตสำนึกรักบ้านเมืองรักท้องถิ่น จนแทบไม่น่าเชื่อว่า เหตุการณ์นั้นผ่านไปแล้วถึงกว่า ๒๐๐ ปี ชาวบ้านยังคงตรึงใจกับตำนานของท้องถิ่นตนที่ได้เข้าร่วมกันต่อสู้กับศัตรูของบ้านเมืองมาจนถึงบัดนี้ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา (๒๒๐ : ๒๕๓๗) ยังกล่าวไว้ด้วยว่า สถานที่ที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุต่าง ๆ ยังเป็นประจักษ์พยานอยู่ที่เลือนลางลงไม่ชัดเจนชาวบ้านก็พากันสร้างสรรคขึ้นมาใหม่เพื่อเป็นวัตถุแห่งความเชื่อ บรรดาศาลหรือหอผีที่สร้างขึ้นมานูชาเจ้าพ่อแทบทุกจะหลังคาเรือนนั้น ยิ่งเป็นสิ่งที่ย้ำเตือนใจอยู่ทุกวี่วันถึงประวัติศาสตร์ที่ยังมีชีวิตอยู่ ทั้งหมดนี้วิเคราะห์ได้ว่า เป็นพลังร่วมของชุมชนที่มีสำนึกและภาคภูมิใจต่อประวัติศาสตร์อันยาวนานของท้องถิ่นตน

บ้านหนองขาวก็มีลักษณะดังคำกล่าวข้างต้นเช่นกัน กล่าวคือ ปัจจุบัน บ้านหนองขาวยังมีซากปรักหักพังของเจดีย์ พระอุโบสถ และพระพุทธรูป ปรากฏอยู่ นอกจากนี้ชาวบ้านยังได้บูรณะวัดที่ถูกพม่าเผาทำลายและปล่อยให้ร้างไว้เป็นวัดร้างขึ้นใหม่ คือ วัดใหญ่ดงรัง-ส้มใหญ่ ซึ่งปรากฏ ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนว่า พลายแก้วเคยมาบวชเณรที่วัดนี้ หลักฐานต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นประจักษ์พยานแห่งความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของชาวบ้านหนองขาวได้เป็นอย่างดี

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ บ้านหนองขาวก็เป็นหมู่บ้านที่มีความสำคัญ กล่าวคือ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เสด็จประพาสกาญจนบุรี บ้านหนองขาวเป็นที่ตั้งพลับพลาประทับแรมของทุกพระองค์ แสดงให้เห็นว่า หนองขาวเป็นหมู่บ้านที่มีกษัตริย์ผ่านมาเยี่ยมบ่อยครั้ง ทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกใกล้ชิดกับพระราชวงศ์ มีผลให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าและรักถิ่นฐานของตนเนื่องจากเห็นว่า หมู่บ้านของตนเป็นหมู่บ้านที่มีความสำคัญ

ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและตนเองก่อปรกกับการเห็นคุณค่าและความสำคัญ ของท้องถิ่นดังที่กล่าวมาในข้างต้น ส่งผลให้ชาวบ้านหนองขาวสืบทอดความเชื่อและประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนไว้ เพื่อรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ ประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน ทั้งประเพณีที่ปฏิบัติในรอบปี และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตซึ่งรวมถึงประเพณีสวดพระมาลัยด้วย จึงยังคงปฏิบัติกันอยู่ที่หมู่บ้านแห่งนี้

๒. ลักษณะสังคมแบบพึ่งพากันทางด้านแรงงานทำให้เกิดความผูกพันและรักพวกพ้องเป็นปัจจัยในการสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัย

ชาวบ้านหนองขาวทำนาเป็นอาชีพหลัก การทำนาของชาวบ้านจำเป็นจะต้องพึ่งพาอาศัยแรงงานจำนวน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (๒๕๒๕ : ๖-๗) กล่าวว่า พื้นฐานความสำคัญในการผลิตของหมู่บ้านคือความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (mutual aid) ... แรงมัดตรงปัจเจกชนไว้กับชุมชน หมู่บ้านที่สำคัญที่สุดคือความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชนหมู่บ้าน ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันนี้เป็นลักษณะพื้นฐานของความสัมพันธ์ในการผลิตระดับหมู่บ้าน ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทำให้หมู่บ้านมีลักษณะเป็นระบบที่มีความผูกพันภายในสูง ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันปรากฏในการทำนา คือ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการดำนาและการเก็บเกี่ยว ซึ่งเรียกว่าการลงแขกหรือการเอามือ รวมทั้งในบางกรณีมีการเอาเครื่องมือในการผลิตมาช่วยกันอีกด้วย เช่น เอาควายหรือเอาไถมาช่วยกัน

การลงแขกหรือการเอแรงในการทำนาก็ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัย เพราะการทำงานร่วมกันในลักษณะพึ่งพาอาศัยกันนี้ ทำให้คนในชุมชนผูกพันและใกล้ชิดกัน จึงเกิดการรวมกลุ่มและรักพวกพ้อง เมื่อคนในกลุ่มของตนเสียชีวิต การไปร่วม

งานศพและการสวดพระมาลัยให้แก่ผู้ตายก็เป็นวิถีทางหนึ่งในการแสดงน้ำใจและแสดงความอาลัยให้แก่คนที่ได้ร่วมกลุ่มและมีความผูกพันกันมา

นอกจากนี้ แรงงานในการทำนาของชาวนาไทยยังมีความเกี่ยวข้องกับระบบเครือญาติด้วย ดังที่ ยศ สันตสมบัติ (๒๕๔๐ : ๘๑) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ (kinship) เป็นพื้นฐานสำคัญอีกประการหนึ่งของการจัดการแรงงานในสังคม และฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา (๒๓๒ : ๒๕๓๗) กล่าวว่า ชาวนาแก้ไขปัญหาค่าแรงงานอีกประการหนึ่งโดยการร่วมลงแขกทำนาในช่วงปักดำหรือเก็บเกี่ยว โดยไม่คิดค่าแรงในหมู่บ้านที่เป็นเครือญาติกันเอง โดยมาก กลุ่มเครือญาติหนึ่งก็มีแรงงานนับได้ตั้งแต่ ๕-๖ คนขึ้นไปจนถึง ๒๐ คน เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า สายตระกูลนั้นอยู่ในหมู่บ้านมายาวนานขนาดไหน การลงแขกแบบสายญาตินี้ยากที่จะยกเลิกไป เพราะเป็นหนทางที่เหมาะสมในการจัดการแรงงานในไร่นาสำหรับชาวบ้าน

ชาวบ้านหนองขาวก็ใช้แรงงานจากเครือญาติในการทำนาด้วยเช่นกัน การเอาแรงจากเครือญาตินี้เป็นปัจจัยในการสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัย เพราะการเอาแรงจากเครือญาติซึ่งมีความผูกพันทางสายโลหิตกันอยู่ก่อนแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความผูกพันที่แน่นแฟ้นในหมู่เครือญาติมากยิ่งขึ้น ดังนั้น เมื่อเครือญาติของตนเสียชีวิตก็ยิ่งจำเป็นที่จะต้องไปร่วมงานศพ และสวดพระมาลัยให้แก่ผู้ตาย

ปัจจุบัน แม้การทำนาของชาวหนองขาวจะเริ่มเอาแรงในการเกี่ยวข้าวน้อยลง ทั้งนี้เพราะชาวบ้านนิยมใช้รถเกี่ยวข้าวและรถนวดข้าวมากขึ้น แต่การเอาแรงกันของชาวบ้านก็ยังไม่หมดไป แต่เปลี่ยนไปเป็นการเอาแรงในรูปแบบอื่นที่ชาวบ้าน เรียกว่า "การนุงข้าว" ซึ่งหมายถึงการเอาแรงในการนวดข้าวโดยใช้แรงงานคนนำฟ่อนข้าวไปใส่ในเครื่องนวดที่อยู่บนรถนวดข้าวแล้วบรรทุกข้าวเปลือกที่นวดเสร็จมาไว้ในยุ้งข้าว การนุงข้าวเข้ามาแทนที่การนวดข้าวในอดีตที่ใช้แรงงานวัวควาย การเอาแรงกันในการนุงข้าวต้องการแรงงานน้อยลงกว่าแต่ก่อน เพราะแรงงานหลักในการนุงข้าวคือแรงงานจากเครื่องจักร เพียงแต่ต้องใช้แรงงานคนไปช่วยเครื่องจักรเท่านั้น การใช้รถเกี่ยวข้าวและรถนวดข้าวนี้มีค่าใช้จ่ายสูง หากจ้างรถเกี่ยวข้าวและรถนวดข้าวก็จะได้ไม่คุ้มทุน ชาวบ้านที่ฐานะยากจน จึงยังคงเอาแรงตามแบบเดิมอยู่ แต่ก็เหลือเป็นจำนวนน้อย

การใช้รถเกี่ยวข้าวในการทำนา ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านหนองขาวเปลี่ยนไป รูปแบบการพึ่งพาในการผลิตก็เปลี่ยนไปด้วย แต่การปรับเปลี่ยนไปเป็นการเอาแรงในรูปแบบอื่นก็

สะท้อนให้เห็นว่า สังคมชาวนาของชาวหนองขาวยังคงมีความผูกพันใกล้ชิดกันอยู่ สภาพการพึ่งพากันเช่นนี้ยังเป็นปัจจัยที่ช่วยให้ประเพณีสวดพระมาลัยคงอยู่ด้วย แต่ในอนาคตหากชาวบ้านใช้รถเกี่ยวข้าว และเทคโนโลยีในการเกษตรอื่น ๆ แทนแรงงานคน การพึ่งพาแรงงานกันก็จะหมดไป ทำให้แต่ละครอบครัวต่างประกอบอาชีพด้วยตนเองโดยไม่ต้องอาศัยแรงงานจากคนในชุมชน หากเป็นดั่งนั้น ก็อาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประเพณีสวดพระมาลัยเสื่อมสูญไปในอนาคตด้วย เพราะสังคมจะเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มน้อยลง ดังที่ ยศ สันตสมบัติ (๒๕๔๐ : ๗๙) กล่าวว่า ในสังคมชาวนาไทยหลายแห่ง การใช้รถไถแทนแรงงานสัตว์ ทำให้ต้นทุนการผลิตที่เป็นเงินสดเพิ่มสูงขึ้นกว่าเดิม...มีส่วนส่งผลให้การแลกเปลี่ยนแรงงานหรือการ "เอาแรง" ระหว่างเพื่อนบ้านเริ่มหมดไปอย่างรวดเร็ว ค่าตอบแทนและการแลกเปลี่ยนที่เป็นเงินเริ่มเข้ามาแทนที่ความสัมพันธ์ทางการผลิตในรูปแบบเดิม

สรุปได้ว่า ลักษณะสังคมแบบพึ่งพากันทางด้านแรงงาน สร้างความผูกพันและรักพวกพ้องให้เกิดขึ้นในชุมชน เป็นปัจจัยในการสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัย เพราะเมื่อคนในชุมชนมีความผูกพันกัน การสวดพระมาลัยให้แก่ผู้ตายซึ่งเป็นพวกพ้องของตน ก็เป็นวิธีหนึ่งที่ชาวบ้านปฏิบัติเพื่อเป็นการแสดงน้ำใจและแสดงความอาลัยแก่ผู้ตาย

๓. ระบบเครือญาติที่ผูกพันกันด้วยความเชื่อในผีบรรพบุรุษ ผีประจำหมู่บ้านและประเพณีแต่งงานทำให้มีการสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัย

คำว่า "ญาติ" ในสังคมหนองขาว นอกจากจะเป็นญาติที่เด่นชัดทางสายโลหิต และการแต่งงานแล้วยังมี "ญาติทางวิญญาณ" ด้วย ญาติชนิดนี้เกิดจาก การนับถือยาย และการตั้งศาลยาย ในเดือน ๖ ที่ศาลเจ้าเดียวกัน กล่าวได้ว่า ญาติทางวิญญาณ หมายถึงญาติที่เกิดจากการนับถือผีเดียวกันนั่นเอง ซึ่งญาติในลักษณะดังกล่าวที่ยังคงร่วมนับถือผีและปฏิบัติต่อผีอย่างเคร่งครัด ช่วยให้ระบบเครือญาติในชุมชนหนองขาวมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมาก ลักษณะดังกล่าวเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัย

ยาย หมายถึง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ถือว่าเป็นต้นตระกูลซึ่งลูกหลานต้องรับไปไว้ในบ้านของตนต่อกันมาเป็นช่วง ๆ ตามความหมายดังกล่าว ยาย ก็หมายถึง ผีบรรพบุรุษ นั่นเอง การนับถือยายนี้เป็นปัจจัยที่ช่วยให้มีการสืบทอดประเพณีเพราะเป็นการปลุกฝังให้ชาวหนองขาวนับถือบรรพบุรุษ ดังนั้น เมื่อญาติผู้ใหญ่ของตนเสียชีวิต ก็ย่อมเกิดความคิดความปรารถนาที่จะให้

วิญญาณของญาติตนไปสู่สุคติ ซึ่งความเชื่อดังกล่าว ตอบสนองได้โดยการจัดให้มีการสวดพระมาลัย เพราะเชื่อกันว่า การสวดพระมาลัยจะทำให้ผู้ตายได้ไปสวรรค์

นอกจากนี้ การนับถือยาย ยังทำให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกว่าเป็นญาติพี่น้องกันเนื่องจากนับถือยายเดียวกัน บางครั้งชาวบ้านจะถามกันว่า “ที่บ้านมียายอะไรบ้าง” หากนับถือยายเดียวกันก็แสดงว่าเป็นญาติกัน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านก็จะนับถือยายคล้าย ๆ กัน ความรู้สึกว่าเป็นญาติพี่น้องกันนี้ เป็นปัจจัยในการสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัยอีกประการหนึ่งด้วย

นอกจากการนับถือผีบรรพบุรุษแล้ว การนับถือผีประจำหมู่บ้านก็มีผลต่อการสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัย จากข้อมูลของหมู่บ้านจะเห็นว่า บ้านหนองขาวมีร่างทรง (shaman) เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพราะชาวบ้านนับถือ “เจ้า” จึงมีศาลเจ้าใหญ่น้อยในหมู่บ้านอยู่มากมาย ศาลเจ้าที่สำคัญ คือ “ศาลพ่อแม่” ซึ่งชาวบ้านจะต้องบอกกล่าวเมื่อจะจัดงานใด ๆ ก็ตาม เจ้าที่ประทับในศาลเจ้าใหญ่ ๆ จึงทำหน้าที่เป็น “ผีบ้าน” หรือ “ผีประจำหมู่บ้าน” ซึ่งเจ้าเหล่านี้มีบทบาทมากในการประกอบพิธีกรรมของชุมชน

การนับถือเจ้ามีผลต่อการสืบทอดประเพณีด้วย เพราะเจ้ามีบทบาทสำคัญในการสร้างสำนึกของชาวบ้านให้เห็นถึงความสำคัญของบรรพบุรุษและชุมชน และมีบทบาทในพิธีกรรมเพื่อสร้างความอุดมสมบูรณ์ กล่าวคือ บทบาทของเจ้าในการสร้างสำนึกของชาวบ้านให้เห็นถึงความสำคัญของบรรพบุรุษและชุมชนเห็นได้จากพิธีกรรมการตั้งศาลยายและการทรงเจ้าในเดือน ๖ ชาวบ้านหนองขาวประกอบพิธีกรรมดังกล่าวตามที่รับมาจากบรรพบุรุษ คือ บรรพบุรุษของตนตั้งศาลยายที่ศาลแห่งใด ตนก็ต้องไปตั้งศาลยายที่ศาลแห่งนั้น การตั้งศาลยายนี้ต้องปฏิบัติทุกครัวเรือน แม้ผู้จะไปแต่งงานกับคนต่างถิ่นแล้วอยู่ต่างบ้าน ก็จะต้องกลับมาทำพิธีตั้งศาลยายนี้ด้วย หากมาไม่ได้ก็ต้องจุดธูปบอกกล่าวแล้วให้ญาติของตนมาตั้งศาลแทน พิธีกรรมดังกล่าวจึงเป็นกุศโลบายที่ช่วยให้ชาวบ้านหนองขาวไม่ลืมบรรพบุรุษและชุมชน ส่วนบทบาทในพิธีกรรมเพื่อความอุดมสมบูรณ์นั้น จะเห็นได้จากพิธีกรรมขอฝนของชาวบ้าน เนื่องจากชาวบ้านหนองขาวทำนาเป็นหลัก น้ำฝนจึงจำเป็นอย่างยิ่งในการผลิต ชาวบ้านจึงมีพิธีกรรมเกี่ยวกับฝนหลายพิธีทั้งพิธีพุทธและผี ได้แก่ การทำบุญสลากภัตซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสี่ยงทายน้ำฝนที่จะใช้ในการทำนา การแห่นางแมว และการปั้นรูปพ่อแม่มอญในยามฝนแล้ง แต่พิธีกรรมที่เจ้ามีบทบาทมากที่สุด คือ พิธีขอฝนในวันแรม ๗ ค่ำ เดือน ๖ ผู้ที่มีบทบาทในการทำพิธีดังกล่าวคือร่างทรง ซึ่งเป็นสื่อกลางระหว่างเจ้ากับชาวบ้านนั่นเอง

บทบาทดังกล่าวของเจ้าเป็นปัจจัยประการหนึ่งที่มีผลต่อการสืบทอดประเพณี สวดพระมาลัยเพราะการทำให้คนเห็นคุณค่าของบรรพบุรุษจะส่งผลให้ประเพณีสวดพระมาลัยยังคงเป็นทางเลือกที่จะส่งวิญญาณให้บรรพบุรุษได้ไปปฏิบัติในภพภูมิที่ดี นอกจากนี้ การที่คนเห็นคุณค่าและไม่ละทิ้งท้องถิ่นก็จะทำให้มีคนคงอยู่ในสังคมวัฒนธรรมที่มีการสวดพระมาลัย แม้จะไปอยู่ต่างบ้านก็อาจจะกลับมาพบเห็น ทำให้ไม่ลืมประเพณีท้องถิ่นของตน นอกจากนี้ บทบาทในการทำพิธีเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของเจ้า ยังทำให้ชาวบ้านเกิดการรวมตัวกันเพื่อประกอบพิธีกรรม และเห็นความสำคัญของพิธีกรรมดังกล่าวเพราะความอุดมสมบูรณ์ของน้ำฝน มีผลต่อปากท้องของตน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การรวมตัวของชาวบ้านก่อให้เกิดความสามัคคีปรองดองซึ่งจะมีผลต่อการไปร่วมงานศพของผู้ตายและการสวดพระมาลัยให้แก่ผู้ตายด้วย

นอกจากนี้แล้ว ระบบเครือญาติของชาวหนองขาวยังผูกพันกันไว้ด้วยประเพณีแต่งงานด้วย ในสมัยก่อนคนหนองขาวมักแต่งงานกันเอง ไม่นิยมแต่งงานกับคนนอกหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะแต่งงานกับคนที่พ่อแม่เลือกให้ ทำให้คนหนองขาวส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกัน เมื่อสุขอแล้ว ก็มักจะยังไม่แต่งงานกัน บางครั้งสุขอจนมีลูก ๒-๓ คนแล้วจึงแต่งงานก็มี ทั้งนี้เป็นเพราะชาวหนองขาวมีธรรมเนียมว่า พ่อแม่ของฝ่ายหญิงจะขอสินสอดทองหมั้นเพียงเล็กน้อยตามธรรมเนียม แต่ที่สำคัญคือ ชาวหนองขาวจะแต่งงานกันได้เมื่อฝ่ายชายสามารถปลูกเรือนหอในที่ดินที่ฝ่ายหญิงจัดไว้ให้ โดยฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายออกที่ดินและหลังคาให้ บริเวณที่ใช้ปลูกเรือนหอจะติดกับบ้านพ่อแม่ของฝ่ายหญิง ดังนั้นในละแวกบ้านเดียวกัน ก็มักจะเป็นญาติกันทั้งสิ้น จึงมีลักษณะเป็นครอบครัวขยายที่อยู่กันอย่างหนาแน่น เพราะปลูกบ้านติดกันมาก ดังที่มีคำกล่าวที่บ้านหนองขาวนั้น เป็น "หมู่บ้านใหญ่ ไก่บินไม่ตก" จึงกล่าวได้ว่า ประเพณีการแต่งงานของชาวหนองขาวทำให้บ้านหนองขาวเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่และมีคนเป็นจำนวนมาก

จากข้อมูลทะเบียนราษฎรของหมู่บ้านหนองขาว แสดงให้เห็นว่า ชุมชนหนองขาวเป็นตำบลใหญ่ จากเดิมที่แบ่งการปกครองเป็น ๓ หมู่บ้าน แล้วต่อมาแบ่งเป็น ๗ หมู่บ้าน จนปัจจุบันแบ่งออกเป็น ๑๒ หมู่บ้าน แสดงให้เห็นว่า บ้านหนองขาวมีประชากรเพิ่มขึ้นจากแต่เดิมเป็นจำนวนมาก ข้อมูลจากการสำรวจจริงของสถานีอนามัยหนองขาวเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑ พบว่ามีประชากรทั้งสิ้น ๗,๕๒๒ คน การมีประชากรจำนวนมากในหมู่บ้านเป็นปัจจัยที่ทำให้ประเพณีสวดพระมาลัยยังคงดำรงอยู่ในสังคมนี้ได้ เพราะการที่มีประชากรมาก อัตราการตายของประชากรก็จะมีสูงกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ และเมื่อมีคนเสียชีวิตมากก็จะทำให้มีการสวดพระมาลัยอยู่อย่างสม่ำเสมอ การที่คนหนองขาวรวมกลุ่มและมีความสัมพันธ์กัน เมื่อมีผู้ใดเสียชีวิต ก็มักจะไปร่วมงานศพกันเป็นจำนวนมาก เพราะต่างถือว่าเป็นผู้ตายเป็นพวกพ้องของตน ทำให้คนหนองขาวซึมซับและคุ้นเคยกับ

ประเพณีการสวดพระมาลัย และเมื่อคนหนองขาวเป็นคนที่ภาคภูมิใจในตนเองและในห้องถิ่นของตน ทำให้เห็นคุณค่าของประเพณีซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนจึงอนุรักษ์ประเพณีของตนไว้

ปัจจุบัน แม้ชาวบ้านหนองขาวจะแต่งงานกับคนนอกหมู่บ้านและไปอยู่ต่างถิ่นมากขึ้น แต่ธรรมเนียมการสร้างเรือหนองน้ำก็ยังคงมีอยู่ ถือได้ว่า ธรรมเนียมดังกล่าวช่วยทำให้คนหนองขาวผูกพันกับเครือญาติและไม่ทิ้งห้องถิ่น

นอกจากนี้ ระบบเครือญาติของชาวหนองขาวยังแน่นแฟ้น เพราะมีธรรมเนียมว่าหญิงชายที่สูชอกันไว้และยังไม่ได้แต่งงานกัน เมื่อถึงเทศกาลตรุษและสารท ฝ่ายชายจะต้องพาหญิงที่ตนสูชอไว้มาขนมแปร (ข้าวเหนียวแดง) และกระยาสารท ไปให้ญาติพี่น้องของฝ่ายชายที่เป็นญาติที่ใกล้ชิดให้ครบทุกบ้าน จนกว่าจะแต่งงานกัน จึงจะเลิกปฏิบัติ หรือถ้าญาติคนใดเห็นใจก็จะบอกว่าปีหน้าไม่ต้องนำขนมมาให้ก็ได้ นอกจากนี้การสูชอกันไว้ ยังเป็นการเพิ่มแรงงานในการผลิตอีกด้วย เพราะมีธรรมเนียมว่า ในช่วงทำนา ฝ่ายชายจะต้องไปไถนาให้ฝ่ายหญิง ส่วนฝ่ายหญิงก็จะไปดำนาให้ฝ่ายชาย และในช่วงเก็บเกี่ยวฝ่ายหญิงก็มีหน้าที่หุงหาอาหารไปเลี้ยงแขกที่มาเกี่ยวข้าวให้ฝ่ายชายด้วย ส่วนฝ่ายชายก็ต้องระดมวัวของเพื่อนฝูงหรือญาติพี่น้องไปช่วยนวดข้าวให้บ้านฝ่ายหญิง ความสัมพันธ์ดังกล่าว ทำให้ชาวบ้านหนองขาวมีความผูกพันและรักพวกพ้อง ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในการสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัยดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น

สรุปได้ว่า ระบบเครือญาติของชาวหนองขาวช่วยสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัย เพราะการนับถือมีเดียวกัน การมีเครือญาติในลักษณะครอบครัวขยาย ประกอบกับปัจจัยทางความเชื่อและประเพณีการสูชอแต่งงานของชาวหนองขาว ช่วยให้ระบบเครือญาติเข้มแข็ง เมื่อมีคนตาย ก็จะมีญาติมาร่วมงานเป็นจำนวนมากจึงทำให้มีการสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัย เพราะต่างต้องการให้ญาติตนไปสู่สุคติ

๔. การนับถือพุทธศาสนาแบบชาวบ้านโดยเชื่อเรื่องบาป บุญ นรก สวรรค์ เป็นแรงผลักดันให้เกิดประเพณีของชุมชน

ความเชื่อในพุทธศาสนาของชาวบ้านหนองขาวในเรื่องบาป บุญ นรก สวรรค์ เป็นปัจจัยในการสืบทอดประเพณีของชุมชนซึ่งรวมถึงประเพณีสวดพระมาลัยด้วย ชาวบ้านหนองขาวให้ความสำคัญกับวัดอย่างมากและนับถือพุทธศาสนาในลักษณะพุทธศาสนาแบบชาวบ้านอย่าง

แพร่หลาย ซึ่งลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับเนื้อหาในพระมาลัยกถอนสวด และความเชื่อในการสวดพระมาลัย

เมื่อพิจารณาจากประวัติหมู่บ้าน จะเห็นว่า บ้านหนองข้าวเกิดจากคน ๒ หมู่บ้าน คือหมู่บ้านดงรังและหมู่บ้านดอนกระเดื่อง ในประวัติระบุว่า บ้านดงรังมีวัดส้มใหญ่หรือวัดใหญ่ดงรังเป็นวัดประจำหมู่บ้าน ส่วนหมู่บ้านดอนกระเดื่องมีวัดโบสถ์เป็นวัดประจำหมู่บ้าน วัดทั้งสองถูกพม่าเผาทำลาย ต่อมาเมื่อคนทั้งสองหมู่บ้านรวมตัวกันที่หนองน้ำแห่งหนึ่ง ชื่อหนองหญ้าดอกขาว และได้สร้างวัดหนองขาวขึ้นเป็นวัดประจำหมู่บ้าน การที่ประวัติของหมู่บ้านให้ความสำคัญกับการกล่าวถึงวัดประจำหมู่บ้านนี้ แสดงว่า วัดมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน

การที่วัดเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน และชาวบ้านเอาใจใส่ดูแลทำนุบำรุงวัดของตนเป็นอย่างดี อีกทั้งข้อมูลทะเบียนราษฎร จากสถานบริการสถานีอนามัยหนองขาว พ.ศ. ๒๕๔๑ ระบุว่า ประชากรทั้งหมดของบ้านหนองขาวนับถือศาสนาพุทธ แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านใกล้ชิดกับวัดอย่างมาก หากแต่พุทธศาสนาที่ชาวบ้านนับถือนี้มีได้เป็นการนับถือแบบพุทธปรัชญา แต่เป็นการนับถือพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน

ฉลาดชาย รมิตานนท์ ได้อธิบายลักษณะของพุทธศาสนาแบบชาวบ้านไว้ว่า

พุทธศาสนาและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ยึดถือและปฏิบัติอยู่จริง ในหมู่พุทธศาสนิกชนในสังคมไทยมีอยู่สองประเภท หรือสองระดับ ระดับแรก คือ พุทธศาสนาเถรวาทแบบปรัชญา (Orthodox Theravada Buddhism) ซึ่งเรามักจะพูดกันว่าเป็น “แก่น” ของพุทธศาสนา หรือบางท่านก็กล่าวว่าเป็นวิทยาศาสตร์ หรือไม่ขัดกับวิทยาศาสตร์ หรือเหนือกว่านั้นก็คือ เป็นสัจธรรม แต่อย่าลืมว่า ยังมีพุทธศาสนาอีกระดับ หรืออีกแบบหนึ่งที่มักจะพัวพันอยู่กับอิทธิปาฏิหาริย์ อำนาจเหนือธรรมชาติ เวทมนต์คาถา บาป-บุญ นรก-สวรรค์ ฯลฯ พุทธศาสนาแบบนี้มีความสำคัญตรงที่เป็นพุทธศาสนาที่ “ชาวบ้าน” คือคนไทยจำนวนมากเชื่อถือและปฏิบัติอยู่ และน่าจะเชื่อว่า จะมีมากกว่าแบบแรก พุทธศาสนาแบบนี้เองที่เรียกว่า “พุทธศาสนาแบบชาวบ้าน” พุทธศาสนาที่จัดว่าเป็นพุทธศาสนาแบบชาวบ้านได้นั้น ต้องมีลักษณะดังนี้ กล่าวคือ แง่คิดหรือการอบรมที่ให้แก่ศาสนิกชนจะเป็นเรื่องเกี่ยว

กับทางโลก ... พุทธศาสนาแบบชาวบ้านเป็นการผสมผสานระหว่าง
พุทธศาสนาลัทธิพราหมณ์และความเชื่อเรื่องผีตางเทวดา จนเป็น
ระบบเดียวกัน ระบบความเชื่อเช่นนี้ดำรงอยู่ด้วยกันในลักษณะพึ่งพา
อาศัยดำรงซึ่งกันและกัน

(ฉลาดชาย รมิตานนท์ ๒๕๒๗ : ๓๓-๓๕)

ความเชื่อเรื่องบุญ บาป นรก สวรรค์ จากการนับถือพุทธศาสนาแบบชาวบ้านใน
ลักษณะดังกล่าวเป็นแรงผลักดันให้เกิดประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน และทำให้คนในชุมชนสืบทอด
ประเพณี ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากประเพณีและพิธีกรรมของชาวหนองขาว กล่าวคือ ชาวบ้านยังทำ
บุญในวันสำคัญทางพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดเช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และยังอนุรักษ์
ประเพณีสำคัญ ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีในวันเข้าพรรษาและออกพรรษา และประเพณี
เทศน์มหาชาติ ซึ่งจะจัดให้มีงานอย่างใหญ่โต นอกจากนี้ในพิธีกรรมบางพิธีกรรมเช่นการตั้งศาล
ยาย ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ปฏิบัติเพื่อมุขามิ ก็จะมีการทำบุญเลี้ยงพระก่อนที่จะมีการทวงเจ้าเข้าผีกัน
ด้วย แสดงให้เห็นถึงการกลมกลืนความเชื่อในการนับถือพุทธและมีเข้าไว้ด้วยกันตามลักษณะของ
การนับถือพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน

แม้การสวดพระมาลัยเอง ก็สะท้อนให้เห็นการนับถือพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน
ด้วยเช่นกัน เพราะเมื่อพิจารณาจากเนื้อหาในคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมกถึก พบว่า มีเนื้อ
หาสั่งสอนให้คนทำความดี โดยเน้นสั่งสอนเรื่องราวทางโลกมากกว่าทางธรรม คือเน้นถึงการทำ
ความดีทำชั่วมากน้อยในชาติภพนี้ กับการได้รับผลตอบแทนคือการได้เสวยสุขในสวรรค์และการ
ชดใช้กรรมในนรกในชาติภพหน้า นอกจากนี้หากพิจารณาจุดมุ่งหมายในการสวดพระมาลัยคือ
เป็นการสวดเพื่อเอาบุญ โดยผู้สวดก็ได้บุญ ผู้ฟังก็ได้บุญ และผู้ตายก็ได้ไปสวรรค์แล้ว จะเห็นได้ว่า
ประเพณีสวดพระมาลัยสอดคล้องกับความเชื่อในการนับถือพุทธศาสนาแบบชาวบ้านที่เชื่อในเรื่อง
บาป บุญ นรก สวรรค์ อย่างชัดเจน ดังที่ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา (๒๐๕ : ๒๕๓๗)
กล่าวว่า "ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ของพุทธศาสนาไม่ว่าจะระดับบุคคลหรือหมู่บ้าน ถือว่าเป็น
โอกาสที่ชาวบ้านจะได้ทำบุญเพื่อโลกหน้า" ซึ่งผู้วิจัยก็ได้สัมภาษณ์นักสวดพระมาลัยทุกคนว่า
"เมื่อมีคนตาย ทำไมจึงไปสวดพระมาลัยให้" คำตอบที่ได้มี ๒ ประการคือ ประการแรกไปสวดพระ
มาลัยเพื่อเอาบุญ และประการที่ ๒ ไปสวดให้เพราะเป็นญาติกัน นับถือกัน แสดงว่า นักสวดพระ
มาลัยมีความเชื่อเรื่องโลกหน้า และต้องการสะสมบุญของตนไว้เพื่อโลกหน้าเช่นกัน

สรุปได้ว่า การนับถือพุทธศาสนาแบบชาวบ้านของชาวบ้านหนองขาวเป็นปัจจัยในการสืบทอดประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชนให้ดำรงอยู่ได้ เพราะความเชื่อเรื่องบุญ บาป นรก สวรรค์ เป็นแรงผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีในกลุ่มชนของตนรวมทั้งประเพณีสวดพระมาลัยด้วย

๕. การมีระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองซึ่งเกิดจากการตั้งชุมชนอยู่ในบริเวณที่อุดมสมบูรณ์ เป็นปัจจัยที่เอื้อให้มีการสืบทอดประเพณีของชุมชน

เมื่อพิจารณาที่ตั้งและอาณาเขต รวมทั้งลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศของบ้านหนองขาวเปรียบเทียบกับพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า บ้านหนองขาวมีเนื้อที่กว้างขวางและอยู่ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำ ดินมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำนา ต่างจากพื้นที่ในเขตอำเภออื่น ๆ ของจังหวัด ซึ่งอยู่ในเขตภูเขาและที่สูง และเขตที่ราบลูกฟูก ที่มีสภาพแห้งแล้งไม่เหมาะในการทำนาแต่เหมาะแก่การทำไร่ จึงทำให้ชาวบ้านหนองขาวสามารถปลูกข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักของคนไทยเพื่อบริโภคในครัวเรือนและชุมชนของตนเองได้โดยไม่ต้องซื้อข้าวจากที่อื่น ดังปรากฏในพระราชนิพนธ์เสด็จประพาสไทรโยค ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า คนในจังหวัดกาญจนบุรีนั้น “นาเช่า(ข้าว)ทำไม่ได้ไม่ใคร่ดี” จึงต้อง “กินเช่าที่หนองขาวและบ้านน้อย” (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๑๑ : ๖๒) เนื้อความในพระราชนิพนธ์ดังกล่าว ยืนยันได้ว่า บ้านหนองขาวมีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าที่อื่น ๆ ในจังหวัดกาญจนบุรี เพราะนอกจากจะผลิตข้าวเพื่อบริโภคเองได้แล้ว ยังสามารถผลิตข้าวเพื่อเลี้ยงชีพคนในจังหวัดกาญจนบุรีได้ด้วย

นอกจากนี้ ความอุดมสมบูรณ์ของบ้านหนองขาวไม่ได้หมายถึงการมีพื้นที่เหมาะในการทำนาเท่านั้น แต่ยังหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์และพืชพันธุ์ตามธรรมชาติที่สามารถนำมาเลี้ยงชีพได้โดยไม่ต้องซื้อหา จึงเป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมให้ชาวบ้านหนองขาวอยู่แบบพึ่งตนเองได้เป็นอย่างดี

การที่ชาวบ้านหนองขาวมีเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองได้นี้ เป็นปัจจัยที่เอื้อให้คนมีเวลาที่จะหาความบันเทิงใจในรูปแบบต่าง ๆ เพราะไม่ต้องสนใจปัญหาเรื่องปากท้องมากนัก ในสมัยที่ยังไม่มีโทรทัศน์และความบันเทิงที่น่าเสนาผ่านสื่อต่าง ๆ เข้าไปในชุมชน การสวดพระมาลัยก็เป็นการแสดงรูปแบบหนึ่งที่สร้างความเพลิดเพลินแก่ชาวบ้าน ชาวบ้านจึงสืบทอดประเพณีสวด

พระมาลัย จึงกล่าวได้ว่า เศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองได้เป็นปัจจัยที่เอื้อให้คนมีความพร้อมที่จะสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัย

จากความสัมพันธ์ของพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่อุดมสมบูรณ์ การประกอบอาชีพที่ทำให้เลี้ยงชีพได้เพียงพอและมีแรงงานที่จะช่วยเหลือซึ่งพากันในการประกอบอาชีพ ทำให้คนหนองขาวไม่ละทิ้งถิ่นฐานเพื่อไปประกอบอาชีพในท้องถิ่นอื่น การที่ยังมีคนอยู่ในสังคมนี้ ทำให้มีผู้ที่จะสืบทอดการสวดพระมาลัย เพราะหากมีประเพณี แต่พื้นที่ในการประกอบอาชีพไม่เหมาะในการหารายได้ให้พอยังชีพ ชาวบ้านก็ต้องละทิ้งถิ่นฐานไปทำมาหากินในท้องถิ่นอื่น ดังนั้น แม้มีประเพณี แต่ไม่มีคนสืบทอด และไม่มีปัจจัยที่เอื้อให้คนพร้อมที่จะสืบทอด ประเพณีก็จะสูญไปโดยปริยาย ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองของชาวหนองขาวจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้คนไม่ละทิ้งถิ่นฐาน และสามารถสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัยให้คงไว้ได้

จากการศึกษาลักษณะเฉพาะทางสังคมของบ้านหนองขาวในช่วงต้น จะเห็นว่า ลักษณะเฉพาะทั้ง ๕ ประการเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัย จะขาดปัจจัยใดไปไม่ได้ เพราะหากขาดปัจจัยประการใดในช่วงต้น ก็จะทำให้ไม่สามารถสืบทอดประเพณีนี้ไว้ได้ ผู้วิจัยจึงอนุมานได้ว่า ในอนาคต บ้านหนองขาวมีแนวโน้มที่จะขาดการสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัย เพราะลักษณะเฉพาะทางสังคมที่กล่าวมาในช่วงต้น เริ่มแปรเปลี่ยนไป ที่เห็นได้เด่นชัดก็คือ ลักษณะสังคมที่พึ่งพากันทางด้านแรงงานเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากชาวนาใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคน นอกจากนี้ คนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษามากขึ้นก็ไม่ได้ประกอบอาชีพทำนาตามบรรพบุรุษทำให้ไม่ต้องพึ่งพาแรงงานกันเหมือนแต่ก่อน

แนวโน้มอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัยก็คือ การสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัยเป็นการสืบทอดเฉพาะรุ่น ซึ่งประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีสงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา และเทศน์มหาชาติ ก็มีลักษณะดังกล่าวด้วย ผู้ที่สืบทอดประเพณีมักจะมีอายุตั้งแต่ ๔๐ ปีขึ้นไป เพราะคนรุ่นอายุดังกล่าวมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและตนเอง เนื่องจากพอรู้ประวัติศาสตร์อันยาวนานของท้องถิ่น อีกทั้งการที่มีร่างทรงแม่ย่าหนองหญ้าขาวเล่าประวัติของหมู่บ้าน ก็ช่วยเสริมให้ชาวบ้านมีความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ของชุมชนยิ่งขึ้น แต่ผู้ที่จับรู้เรื่องราวเหล่านี้ก็มีแต่ผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ คนรุ่นใหม่ไม่ได้รับรู้ประวัติศาสตร์และเรื่องราวที่ผ่านร่างทรงเหล่านี้ ทำให้ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของคนรุ่นใหม่แตกต่างจากคนรุ่นเก่า ส่งผลให้การอนุรักษ์ประเพณีเพื่อดำรงเอกลักษณ์ของชุมชนไว้มีน้อยลง ดังนั้น หากจะทำให้มีการสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัยและประเพณีสำคัญในชุมชน ก็จำเป็นที่จะต้องทำให้คนรุ่นใหม่รับรู้ประวัติ

ของชุมชน และเข้าใจความสำคัญของประเพณี ซึ่งทำได้โดยการบรรจุเข้าเป็นหลักสูตรการศึกษา
ท้องถิ่น หรือในระบบการศึกษานอกโรงเรียน เป็นต้น เพื่อให้คนรุ่นใหม่เกิดความภาคภูมิใจในชุม
ชนและเกิดแนวคิดที่จะอนุรักษ์และสืบทอดประเพณี

๒. ประเพณีรักษาวรรณกรรมและทำนองสวด

ประเพณีต่าง ๆ ของชาวบ้านหนองขามนั้น ประเพณีที่มีการอ่านวรรณกรรมเข้ามาเกี่ยว
ข้องมี ๒ ประเพณีคือ ประเพณีสวดพระมาลัยซึ่งใช้วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยในการสวดและ
ประเพณีเทศน์มหาชาติซึ่งใช้วรรณกรรมเรื่องเวสสันดรชาดกในการเทศน์ ความแตกต่างของการ
ถ่ายทอดวรรณกรรมในประเพณีทั้งสองนี้ก็คือผู้สวดพระมาลัยคือชาวบ้าน ส่วนผู้เทศน์มหาชาติคือ
พระสงฆ์ ในช่วงใกล้เทศกาลเทศน์มหาชาติ ชาวบ้านที่มีอายุมากและสามารถเทศน์กัณฑ์ต่าง ๆ ได้
ไพเราะจะมาช่วยฝึกหัดพระสงฆ์ในวัดให้เทศน์เป็นทำนองต่าง ๆ ดังนั้น ในหมู่บ้านหนองขามนี้
นอกจากจะมีประเพณีที่ช่วยรักษาวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยและทำนองสวดแล้ว ยังมีประเพณีที่
ช่วยรักษาวรรณกรรมเรื่องเวสสันดรชาดกและทำนองการเทศน์กัณฑ์ต่าง ๆ เอาไว้ด้วย โดยผู้ที่มีบทบาท
ในการสืบทอดอย่างแท้จริงก็คือ ชาวบ้าน

จากการศึกษาวิเคราะห์ว่า "สังคมหนองขามสามารถสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัย" ไว้
ได้ในข้างต้นนั้น สามารถวิเคราะห์ได้ต่อไปอีกว่า การที่ประเพณีนี้ยังคงดำรงอยู่ ส่งผลให้
วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยและทำนองสวดพระมาลัยในท้องถิ่นหนองขามยังคงมีการสืบทอดอยู่
ด้วยเช่นกัน โดยประเด็นที่ว่า "ประเพณีรักษาวรรณกรรมและทำนองสวด" นี้ สามารถพินิจคำว่า
"วรรณกรรม" ได้เป็น ๒ นัย คือ

๑. คำว่า "วรรณกรรม" หมายถึงวรรณกรรมลายลักษณ์เรื่องพระมาลัย คือคัมภีร์สวดพระ
มาลัยฉบับ ส. ธรรมภักดี ที่ชาวบ้านใช้เป็นตัวบทในการสวดอ่าน ซึ่งเสพวรรณกรรมประเภทนี้ได้
ด้วยตา

๒. คำว่า "วรรณกรรม" หมายถึง วรรณกรรมมุขปาฐะซึ่งเน้นที่บทสวดและทำนองสวดที่
นักสวดขับขานออกมาโดยอ่านจากวรรณกรรมลายลักษณ์หรือแต่งขึ้นเอง โดยสามารถเสพ
วรรณกรรมประเภทนี้ได้ด้วยตาและหู เพราะวรรณกรรมมุขปาฐะเรื่องพระมาลัยนี้ถ่ายทอดใน
ลักษณะของการแสดง

ดังนั้น การที่ประเพณีรักษาวรรณกรรมนั้น น่าจะหมายถึงวรรณกรรมมุขปาฐะซึ่งเน้นที่ ทำนองสวด มากกว่าหมายถึงวรรณกรรมลายลักษณ์ เพราะพระมาลัยกลอนสวดฉบับโบราณและ คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมกถุคตินั้น แม้ไม่มีการสวดพระมาลัย ก็ยังคงรักษาวรรณกรรม ประเภทนี้ไว้ได้ หากโบราณหรือกระดาษไม่เสื่อมสลายไป แต่วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยในรูปแบบ มุขปาฐะจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากไม่มีประเพณีสวดพระมาลัย ซึ่งเปิดโอกาสให้มีการสวดจริง ความแตกต่างในการรักษาวรรณกรรมลายลักษณ์และวรรณกรรมมุขปาฐะเรื่องพระมาลัยจึงอยู่ที่ โอกาสในการสวด เพราะวรรณกรรมลายลักษณ์สามารถอยู่ได้โดยไม่ต้องมีการสวดจริง แต่ วรรณกรรมมุขปาฐะซึ่งเน้นที่ ทำนองสวดจะคงอยู่ไม่ได้หากไม่มีการสวดจริง การรักษาวรรณกรรม มุขปาฐะนี้ไว้ได้จึงต้องเป็นเพราะสังคมยังมีการสวดพระมาลัยอยู่เท่านั้น

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า หากจะรักษาวรรณกรรมมุขปาฐะเรื่องพระมาลัยให้คงอยู่เหมือนเช่น วรรณกรรมลายลักษณ์โดยการบันทึกใส่แถบบันทึกเสียง หรือแถบวีดิทัศน์นั้น ก็ยังเป็นการรักษาที่ ไม่สมบูรณ์แบบ เนื่องจากวรรณกรรมมุขปาฐะนั้นจะได้บรรณรตก็ต่อเมื่ออยู่ในบรรยากาศ ดังนั้น การบันทึกวรรณกรรมมุขปาฐะไว้ในรูปแบบต่าง ๆ ก็เป็นการบันทึกเพื่อให้ทราบรายละเอียดต่าง ๆ เท่านั้น แต่บรรณรตที่ผู้เสพอจะได้รับนั้น แตกต่างจากการดูและฟังเมื่อมีการแสดงจริงอย่างมาก

เมื่อสังคมหนองขาวยังคงสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัยไว้ได้ การรักษาวรรณกรรมทั้ง วรรณกรรมลายลักษณ์และวรรณกรรมมุขปาฐะซึ่งเน้นที่ ทำนองสวดก็ยังคงอยู่ได้

๓. กระบวนการสืบทอดทำนองสวดและประเพณีสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาว

ผู้วิจัยเห็นว่า การสืบทอดทำนองสวดและประเพณีสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาว จังหวัด กาญจนบุรี เกิดขึ้นได้เพราะบ้านหนองขาวมีคนที่มีคุณลักษณะที่พร้อมสืบทอดประเพณี และ ลักษณะสังคมของบ้านหนองขาวก็เป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการสืบทอดประเพณี ประเพณีจึงคงอยู่ได้ เมื่อประเพณีคงอยู่ วรรณกรรมที่ใช้ในประเพณีก็คงอยู่ด้วย ผู้วิจัยพิจารณาระบวนการสืบทอด ประเพณีของชาวบ้านหนองขาวได้ดังนี้

๑. การที่มีประเพณีสวดพระมาลัยในสังคมหนองขาวเป็นเพราะคนในสังคมมีความเชื่อพื้น ฐานเรื่องบาป บุญ นรก สวรรค์ ความเชื่อดังกล่าวเป็นแรงผลักดันให้คนยังคงสืบทอดประเพณี เพื่อ สะสมบุญของตนไว้ในชาติหน้าภพหน้าและเพื่อส่งวิญญาณของผู้ตายซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นเครือ

ญาติกันให้ได้ไปปฏิบัติในภพภูมิที่ดี นอกจากนี้คนหนองขาวยังมีคุณลักษณะที่เหมาะสมในการอนุรักษ์ ประเพณี คือมีความสามัคคี รักพวกพ้อง ไม่ละทิ้งถิ่นฐาน เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มและ เชื้ออาหารคนในกลุ่มเพราะต้องพึ่งพาอาศัยกัน อีกทั้งยังมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นจึงทำให้เกิด การอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีไว้ได้ ประเพณีจึงคงดำรงอยู่ได้เพราะมีคนอยู่ในสังคมและคน เหล่านั้นรักษาประเพณี

๒. แม้ชาวหนองขาวยจะมีความเชื่อและมีคุณลักษณะในการสืบทอดประเพณีดังที่ได้กล่าว มาในข้างต้น แต่หากสภาพสังคมไม่เอื้อให้คนสืบทอดประเพณีได้ ประเพณีสวดพระมาลัยของชาว บ้านหนองขาวยก็จะเสื่อมสูญไปเช่นเดียวกับที่อื่น ๆ แต่เนื่องจากสังคมหนองขาวยมีระบบเศรษฐกิจที่ สามารถพึ่งตนเองได้ ชาวบ้านไม่ต้องกังวลกับปัญหาปากท้อง ทำให้มีเวลาที่จะสนใจประเพณีของ ท้องถิ่น ประเพณีจึงคงอยู่

๓. เมื่อประเพณีคงอยู่ วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยทั้งลายลักษณ์และมุขปาฐะซึ่งเน้น ทำนองสวดก็ยังคงอยู่ เพราะวรรณกรรมลายลักษณ์คงอยู่ได้โดยไม่ต้องมีการสวดจริง แต่ วรรณกรรมมุขปาฐะคงอยู่ได้โดยต้องมีการสวดจริง ดังนั้นการที่สังคมรักษาประเพณีสวดพระ มาลัยไว้ได้จึงเป็นการรักษาวรรณกรรมมุขปาฐะเอาไว้ด้วย และสังคมที่มีการสวดพระมาลัยบ่อย ครั้ง ก็จะทำให้วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยแพร่หลายยิ่งขึ้น

ชุมชนหนองขาวยจะมีการสืบทอดทำนองสวดและประเพณีสวดพระมาลัยนี้ไว้ได้นานเพียง ไตยังเป็นประเด็นที่น่าติดตามต่อไป เพราะปัจจุบัน วิถีชีวิตของคนในสังคมหนองขาวยเริ่มเปลี่ยนไป จึงน่าเป็นห่วงว่าประเพณีสวดพระมาลัยซึ่งเลือนหายจากสังคมไทยและยังหลงเหลืออยู่ที่บ้าน หนองขาวยนี้จะขาดผู้สืบทอดประเพณีทำให้ประเพณีสวดพระมาลัยสูญหายไปเช่นเดียวกับในท้อง ถิ่นอื่น ๆ แต่ ณ ปัจจุบันนี้ ยังคงตอบได้ว่า ชาวบ้านหนองขาวยยังคงสืบทอดทำนองสวดและ ประเพณีสวดพระมาลัยไว้ได้ เพราะบ้านหนองขาวยยังคงมีลักษณะเฉพาะทางสังคมที่เป็นปัจจัยใน การสืบทอดประเพณีอยู่อย่างครบถ้วน